

Utdrag ur

SJONHEM KYRKA GOTLAND VÅRD- OCH UNDERHÅLLSPLAN 2006

Ansvariga för vård- och underhållsplanen

Inför upprättandet av denna vård- och underhållsplan för Sjonhem kyrka har kyrkan och kyrkogården besiktigats av undertecknad.

Ansvariga för vård- och underhållsplanens olika delar anges här nedan.

(Namn inom parentes anger dock att i planen endast använts där angivet besiktningssprotokoll eller åtgärdsprogram, upprättat av resp. namngiven konsult.)

Kyrkobyggnad	Arkitekt Jan Utas
Elinstallationer och åskskydd	(Elingenjör Peter Ström)
Kyrkogårdsmur	Arkitekt Jan Utas
Kyrkogård	Arkitekt Jan Utas
Växtlighet på kyrkogården	Ej utsedd
Kalkmålningar	Ej utsedd
Stenarbeten	Ej utsedd
Inventarier av trä	Antikvarie Rebecka Svensson
Inventarier av metall	Antikvarie Rebecka Svensson
Inventarier av sten	Antikvarie Rebecka Svensson
Textilier	(Textilkonsultfirma Lotine)
Kyrkklocka/-or	(Ing. Ingvar Rohr)
Övriga inventarier	Antikvarie Rebecka Svensson

Källförteckning

Otryckta källor

Handlingar i Riksantikvarieämbetets arkiv, ATA, Stockholm

Handlingar i Gotlands fornsals arkiv, Visby

Inventering av inventarierna i Sjonhem kyrka 2006, utförd av Birgitta Lerberg m.fl.

Inventering av Sjonhem kyrkogård, utförd 1996 av antikvarie Roger Öhrman, Gotlands fornsal.

Program för invändig restaurering av Sjonhem kyrka, upprättat 2006 av arkitekt Jan Utas.

Program för utvändiga restaureringsarbeten på Sjonhem kyrka, upprättat 2006 av arkitekt Jan Utas.

Tryckta källor

Jansson, S. B. F., Wessén, E., Sveriges Runinskrifter 11, Gotlands runinskrifter I, Sthlm 1962.

Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989: II, Linköping och Visby stift, 1990.

Lagerlöf, E., Svahnström, G., Gotlands kyrkor, 1991.

Nilssøn Strelow, H., Cronica Guthilandorum, 1633.

Rohr, I., Gotlands kyrkklockor och ringningsseder, 1985.

Svahnström, G., Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.

Sveriges Kyrkor, Gotland bd IV:3, 1952.

Sveriges Kyrkor, Gotland bd IV:6 tillägg och rättelser samt register, 1964.

Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971.

Händelselista

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1040	Byggnadsår enligt Strelow, vilket i så fall – enligt SvK – SvK skulle avse en träkyrka på platsen.	
o. 1140	Gravhäll av kalksten av Karl Kryptmästare, nu i Gotlands fornsal.	SvK
s. 1100-tal	En romansk stenkyrka, bestående av kor och långhus, numera försvunna, byggdes (SvK anger att koret är uppfört av Hegwaldr under ”första tredjedelen av 1100-talet”, långhuset av Hegwaldr Posthumus vid ”mitten av 1100-talet”).	GK, SvK
o. 1200	Dopfunten av stensemästaren ”Hegvald”. (SvK anger att dopfunten är från ”Hegwaldr Posthumus verkstad” och ”från omkr. 1150-70”).	GK, SvK
	Piscina, nu i Gotlands fornsal. (SvK anger att piscinan är ett verk av ”Hegwaldr” från ”omkr. 1120-1130”).	GK, SvK
t. 1200-tal	Tornet byggdes (SvK anger ”omkr. 1200”).	GK, SvK
1230	Byggnadsår enligt Taxuslistan.	SvK
o. 1250	Det nuvarande koret och långhuset byggdes, valven slogs och kalkmålningar utfördes i dessa (SvK anger korets tillkomsttid till ”1230” och långhusets till ”omkr. 1260”. GKM anger målningarnas tillkomsttid till ”omkr. 1300”).	GK, SvK GKM
	Glasmålningarna i de östra korfönstren (SvK anger tillkomsttiden till ”1230” och att de är arbeten av ”mellersta Dalhemsskolan”).	GK, SvK
o. 1350	Processionskrucifix, numera fastsatt på altartavlan.	GK, SvK
Medeltid	Gravhäll över Rodvisl och Rodälv, nu i Gotlands fornsal.	SvK
	Gravhäll över Liknat (?), nu i Gotlands fornsal.	SvK
s. 1600-tal	Predikstolen (SvK anger tillkomsttiden till ”1600-talets mitt eller tredje fjärdedel”).	GK, SvK
1600-tal	Ljuskrona av mässing, nu i tornrummet.	SvK
1735	Altaruppsatsen.	GK,
	Altarskranket målades.	SvK, Inskr
1741	Nummertavlan.	SvK

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
	Dopfont av sandsten, nu i Gotlands fornsal som placerat funten i Birgittakapellet.	SvK
1754	Virke anskaffades till en läktare, nu försvunnen.	SvK
1755	Lilla kyrkklockan omgjuten av Gerhard Meyer (d.y.) i Stockholm.	SvK, GKR
1760	Timglas på predikstolen.	SvK
1785	Predikstolen målades av Johan Weller. Enligt Weller endast med målningen av "kronan" (sannolikt ljudtaket), samt det numera överkalkade draperiet på väggen före sin död.	GK, SvK
1786	Predikstolen målades (enligt fullföljdes) av C(arl) A(nders) Nor(d)berg.	GK, SvK, GKS
1787	Korbänken målades.	SvK
1798	Inskrift i spirstocken: 24 MAJUS 1798.	Inskr.
s. 1700-tal	Skriftepallen målades.	SvK
	Predikstolen byggdes om och nymålades samt försågs med ATA trappbarriär med dörr.	
1700-tal.	Merparten av bänkinredningen tillkom (SvK anger att den dock "omgjorts i sen tid".)	GK, SvK
	Kalkmålningar i valven, nu försvunna.	SvK
1818	Sakristian byggdes.	GK, SvK
	Sannolikt hade den från början "platt brädtak" (Brunius 1865).	
1841(?)	Inskrift med rödkrita på korets takstol (sannolikt tidpunkten för tegeltakets tillkomst): 1841(?) Jacob Gullin Åkra.	Inskr.
1849	Renovering, varvid väggarna invändigt och delar av valven omputsades.	SvK
	Inskrift på triumfbågsmuren (nu överkalkad): CURA PAST. JACOBII COLLBERGII / ET. KYRKOVÄRDARES / O. OLSSON SUDERBYS Z. OLSSON GERVIDE / M. JONASSON ST. SOJVIDE O. OLSSON VINKELS / IOH. SJÖSTRÖM / RENOVATOR. / 1849	
1863	Predikstolen förändrades och övermålades.	ATA

ÅR	BYGGNADSDDEL ETC.:	REF.
1864	Vid denna tidpunkt fanns 2 st. dragstag av trä i långhuset (enligt en teckning av P. A. Säve detta år).	ATA
1876	Ljuskrona av malm skänkt till kyrkan, hänger i långhuset(?).	SvK
1886	Långhustaket (och sakristitaket) täcktes med falsad, svartmålad plåt. Dessförinnan var taken täckta av falar (bräder).	SvK
	Terrassmur och dike runt kyrkogården.	SvK
1887	”Parkträd till kyrkogården” inköptes.	SvK
s. 1800-tal(?)	Vedkamin i långhusets NÖ hörn (foto i SvK).	SvK
	Dragstagen av trä (2 st.) i långhuset utbytta mot d: o av järn.	ATA
1917	Ny skorsten från vedkaminen i långhusets NÖ hörn.	ATA
	Ny altarbarriär.	ATA
1922	Restaurering efter förslag av professor Sigurd Curman:	SvK, ATA
	– Tornfasadens puts (rester) avlägsnades, och fasaderna i övrigt putsades och vitkalkades.	ATA
	– Nya trampstenar i de S portalerna.	ATA
	– Den ursprungliga målningen på altarskranket togs fram och användes som mönster vid målningen av bänkarna.	SvK
	– Målningen från 1700-talet på de främre bänkarna togs fram.	SvK
	– Predikstolens originalfärg togs fram.	ATA
	– Reparation av fönster.	ATA
	– Putssprickor invändigt ilagades.	ATA
	– Orgeln placerades i bänkkvarteret innanför långhusportalen.	ATA
1936	Restaurering	GK
	Mögelskadat (trä)golv togs bort i långhuset.	SvK
	– Grunden till den romanska kyrkans långhus delvis blottad och uppmätt.	GK, SvK
	– Nytt stengolv i koret (med användande av äldre stenar).	SvK; ATA
1951-52	Kyrkogården utvidgades åt öster efter förslag av trädgårdskonsulent Erik Nilsson, Visby.	SvK

ÅR	BYGGNADSDDEL ETC.:	REF.
1961-62	Restaurering efter förslag av arkitekterna Erik Fant och Olle Karth.	GK
	Restaureringsförslaget utarbetades av Fant och fullföljdes av Karth efter den förstnämndes död 1955. Konservator Erik Olsson, Sanda.	SvK
	– Långhusets yttermurar, som en tid stått oputsade, vitputsades (jfr Ala kyrka!).	SvK
	– Kortakets taktäckning av understruket tegel byttes mot falar (bräder).	SvK
	– Ny tornhuv byggdes med samma utseende som den gamla rötskadade.	SvK
	– Dragstagen i långhuset byttes ut (osäker uppgift).	ATA
	– Nya trampstenar framför södra långhusportalen.	SvK
	– Altaruppsatsen och altarskranket rengjordes och målningen retuscherades. Altarbordets hörnkedjor av huggen kalksten framtogs.	SvK
	– Predikstolen flyttades, byggdes om och försågs med en ny, enkel trappa.	SvK
	– Timglaset på predikstolen återfördes från Gotlands fornsal.	SvK
	– Bakersta bänken i det S bänkkvarteret togs bort för att frilägga vigvattenskålen innanför långhusportalen.	SvK
	– Ett orgelpodium inrättades i långhusets NV hörn, och på orgelns tidigare plats i långhusets SV hörn uppställdes två bänkrader.	SvK
	– Dopfunten flyttades från korets S sida till dess N sida och försågs med ett nytt kalkstensfundament.	SvK
	– Tornuppgången ändrades från en stege i tornrummet till en högt placerad dörröppning i långhusets V mur.	SvK
	– Omputsning av väggarna invändigt sedan det konstaterats att ingen medeltida puts fanns kvar annat än i valven. Kalkmålningarna i valvhjässorna togs fram och inskriften från 1849 på triumfbågsmuren kalkades över.	SvK
	– Sakristians väggar kalkades och patinerades, innertaket laserades ”vitgrått”, skåpet målades grått och fönsteromfattningen målades.	SvK
	– Elektrisk belysning installerades.	SvK
	– Oljeeldad uppvärmning med pannrum i sakristians N del (den tidigare vedkaminen i långhusets NÖ hörn togs bort).	SvK

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1964	Orgeln, byggd av John Grönvall Orgelbyggeri, Lilla Edet.	ISO
1965	Stora kyrkklockan gjuten av Gösta Bergholtz, Sigtuna.	GKR
1966	El-ringning.	GKR
1986	Utvändig restaurering efter förslag av ingenjör Lars-Göran Lofström, Stockholm. Entreprenör AMS' arbetsplats i Visby.	GF
	– Tornhuven reparerades och försågs med ny, tryckimpregnerad panel.	GF
	– Faltäckningen på långhustaket kompletterad, på koret omlagd.	ATA
	– Hängrännor och stuprör, infiltrationsanläggning.	ATA
	– Åskledare	ATA
	– Belysning på vindarna.	ATA
	– Målning av fönster och portar.	ATA
2001	Värmesystemet renoverades med ny oljepanna och brännare, samt delvis nya radiatorer i kyrkorummet.	

Förkortningar:

ATA	Riksantikvarieämbetets arkiv, Stockholm.
GF	Gotlands fornsals arkiv.
GK	Lagerlöf, E., Svahnström, G., Gotlands kyrkor, 1991.
GKM	Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971.
GKR	Rohr, I., Gotlands Kyrkklockor och Ringningsseder, 1985.
GKS	Svahnström, G., Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.
ISO	Johansson, T. (red). Inventarium över svenska orglar 1989: II, Linköping och Visby stift, 1990.
Inskr.	Inskrift i kyrkan
o.	omkring
s.	sent
SHM	Statens Historiska Museum
Strelow	Nilssøn Strelow, H., Cronica Guthilandorum, 1633.
SvK	Sveriges Kyrkor, Gotland, bd IV:3, 1952.
	Sveriges Kyrkor, Gotland bd IV:6 tillägg och rättelser samt register, 1964.
t.	Tidigt